

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาธิปไตยและการสอนภาษาไทย ซึ่งได้นำมาเรียบเรียงไว้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาธิปไตยและการสอนภาษาไทย
2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาธิปไตยและการสอนภาษาไทย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาธิปไตยและการสอนภาษาไทย

ความหมายของ"ประชาธิปไตย"

ประชาธิปไตย เป็นเรื่องของรูปแบบการปกครองประเทศรูปแบบหนึ่ง ที่ประเทศต่างๆทั่วโลกเป็นส่วนมาก นำมาเป็นระบบการปกครองประเทศชาติ คำว่า "ประชาธิปไตย" (DEMOCRACY) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก ซึ่งนำเอาคำว่า DEMOS (การปกครอง) กับคำว่า CRATOS (ราษฎร) มารวมกัน ดังนั้น คำว่า DEMOCRATOS จึงหมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิในการตัดสินใจและชี้ขาดปัญหาทางการเมือง โดยอาศัยหลักการของการออกเสียงและการฟังเสียงข้างมากเป็นสำคัญ

กมล สมวิเชียร (2516: 79) ได้รวบรวมความหมายของ คำว่า ประชาธิปไตย ในทรรณะของบุคคลต่างๆ ไว้ดังนี้

กรมหมื่นราชปิณฑะประพันธ์ ได้บัญญัติคำว่า ประชาธิปไตย ขึ้นใช้ในประเทศไทย โดยนำคำว่า ประชา มาสนธิ กับ คำว่า อธิปไตย แปลว่า ระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด

อับราฮัม ลินคอล์น ให้ความหมายว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (GOVERNMENT OF THE PEOPLE, GOVERNMENT BY THE PEOPLE AND GOVERNMENT FOR THE PEOPLE)

สารัชช บัณฑิต ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปฏิบัติตามเสียงของคนส่วนมาก

ชานินทร์ กรัยวิเชียร (2520: 1) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตยว่า หมายถึง ระบบการปกครองประเทศระบบหนึ่ง เป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน

กมล สมวิเชียร (2516: 79) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า หมายถึงลักษณะ 2 ลักษณะ คือ

ก. ประชาธิปไตยในความหมายที่แคบ หมายถึง ระบบการเมือง หรือรูปแบบของการปกครอง ที่มีหลักดังนี้

1. ผู้ปกครองจะต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เป็นผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนปวงชน ไม่มีอำนาจเหนือปวงชน
2. ผู้ใต้ปกครองจะต้องมีสิทธิ์เปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว
3. สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของปวงชนจะต้องได้รับการคุ้มครอง

ข. ประชาธิปไตยในความหมายที่กว้าง หมายถึง ระบบการปกครองวิถีชีวิตและสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งต้องอาศัยหลักของ การเคารพในสิทธิของกันและกัน การตกลงโดยสันติวิธี และความยุติธรรมในสังคม

เชาวรัตน์ คันสยะวิชัย (2525: 67-68) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยมีความหมาย 3 แบบ คือ

1. ประชาธิปไตยในรูปของการปกครอง หรือระบบการเมือง หมายถึง องค์กรต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการปกครอง

2. ประชาธิปไตยในรูปของอุดมการณ์ หมายถึง ประชาชนจะต้องมีความรู้ลึกและยอมรับในคุณค่าของประชาธิปไตยที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ของเสรีภาพ ความเสมอภาค และ ภราดรภาพ แล้วยึดปฏิบัติอย่างมั่นคง

3. ประชาธิปไตยในรูปของวิถีชีวิต หมายถึง การปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน จะต้องเข้าใจหน้าที่ของตนเอง รู้จักและใช้สิทธิ์ที่มีอยู่อย่างถูกต้อง

เคารพกฎหมาย และไม่เอาโรคเอาเปรียบผู้อื่น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 3-4) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง อุดมการณ์ ซึ่งประกอบด้วย การมีศรัทธาในความสามารถ ในสติปัญญา การมีศรัทธาในความสามารถที่จะไม่หาเหตุผลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ความเชื่อในความเท่าเทียมกันทางกฎหมายและทางการเมือง ความเชื่อในอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลที่เกิดจากตัวแทนของประชาชน ความเชื่อในสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และมีการเคารพในความคิดเห็น และการตัดสินใจของมติ ของคนส่วนมาก

ดังนั้น ประชาธิปไตย จึงหมายถึง รูปแบบของการปกครองที่มุ่งให้สิทธิแก่ประชาชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และเป็นความเชื่อและวิธีการในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของบุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบบประชาธิปไตย

หลักสำคัญของประชาธิปไตย

ความเป็นประชาธิปไตยนั้นเป็นทั้งรูปแบบในการปกครองประเทศที่มุ่งให้สิทธิเสรีภาพ แก่ประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ เป็นความเชื่อและเป็นวิธีการปฏิบัติตนของประชาชน ดังนั้นจึงต้องมีหลักเกณฑ์ หรือมีสาระสำคัญ ที่ให้เข้าใจและปฏิบัติได้ตรงกัน ซึ่ง ปรีชา หงส์ไกรเลิศ (2518: 2-7) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญของประชาธิปไตย ไว้ว่า จะต้องประกอบด้วย หลักของเสรีภาพ หลักของสมภาพ และหลักของภราดรภาพ เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตและแนวทางในการปฏิบัติให้ถูกต้องตรงกัน ถ้าพิจารณาแล้ว จะมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักของเสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลในสังคม ภายใต้กฎระเบียบ และข้อบังคับของกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา การศึกษา หาคำความรู้ การติดต่อสื่อสาร การประกอบอาชีพที่ถูกกฎหมาย ฯลฯ

2. หลักของสมภาพ หมายถึง ความเสมอภาค หรือ ความเท่าเทียมกันของบุคคล เช่น การรับการศึกษาที่รัฐจัดให้เปล่า การได้รับรายได้ขั้นต่ำจากค่าจ้างแรงงาน การได้รับการคุ้มครองของกฎหมาย ฯลฯ

3. หลักของภราดรภาพ หมายถึง ความรักใคร่กลมเกลียว ความเป็นเอก
เห็นใจ และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากหลักของประชาธิปไตยแล้ว ก็จะต้องมีสิ่งที่จะเอื้อต่อความมีเสรีภาพ
สมภาพ และภราดรภาพ ซึ่งได้แก่ หลักของเหตุผล หลักของความยินยอม หลักของการ
ปกครองตนเอง (ประยุทธ์ หงษ์ทองคำ 2519: 14-23) หลักของศีลธรรม หลักของ
ความสามารถในการพัฒนาตนเอง หลักของกฎหมาย (จรรยา สุภาพ 2519: 6- 21)
หลักของคารวธรรม หลักของปัญญาธรรม หลักของวินัยธรรม และหลักของคุณธรรม
(วีรบุรุษ วิเชียรโชติ 2517: 36-39) ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะมีผลส่งผลให้ความเป็น
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ขึ้น

คุณสมบัติของนักประชาธิปไตย

เมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องประชาธิปไตยแล้ว ก็จะต้องมีการ
ปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทางต่างๆ ทั้งด้านการปกครอง และทางด้านวิถีชีวิตประจำวัน
เพื่อที่จะได้ชื่อว่า เป็นนักประชาธิปไตย ตลอดไป ด้วยการปฏิบัติตามหลักต่างๆ ของ
ประชาธิปไตย และจะต้องมีคุณสมบัติประจำตัวคือ การเลื่อมใสและศรัทธาในระบอบ
การปกครองแบบประชาธิปไตย การเคารพออกกฎหมาย การร่วมประกอบกิจกรรมต่างๆ
ของส่วนรวม การสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และคิดหาทาง
แก้ไข การช่วยแก้ไขค่านิยมในสังคม (ชานินทร์ กรัยวิเชียร 2520: 105) การตั้งใจ
ศึกษาหาความรู้จนจบภาคบังคับและไม่หาความรู้เพิ่มเติม มีศีลธรรม มีคุณธรรม มี
ระเบียบวินัย มีอาชีพสุจริต (เกรียง เอี่ยมสกุล 2515: 26-35) มีความสามัคคี
มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม และต้องศึกษาทั่วโลกของรัฐ (ชลธ วนภูติ 2507: 3-8)
มีจิตประชาธิปไตย คือ การเป็นคนหนักแน่น มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีน้ำใจมักก็ลา
(สมบูรณ์ จินแสน 2519: 6-9) มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ๆ ได้ มีความ
รับผิดชอบ ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ และศาสนา มองโลกในแง่ดี
มีความหวังต่อชีวิต และการไม่ก้มหัวให้กับผู้มีอำนาจ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2523:23)

การสร้างค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย

การที่จะนำประเทศชาติให้เป็นไปตามอุดมการณ์ที่ต้องการในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องช่วยกันแก้ไขค่านิยมเก่าๆในสังคมให้หมดไป แล้วสร้างค่านิยมแบบใหม่ๆ ตามที่ต้องการขึ้นมาทดแทน (พนัส หันนาภินทร์ 2526: 56) ด้วยวิธีการดังนี้

1. การแก้ไขค่านิยมด้วยการที่ตัวเราจะเว้นจากการแสวงหาทรัพย์สินยศศักดิ์ และอำนาจ ด้วยวิธีการอันมีขอบธรรม ต้องเว้นจากการเคารพนับถือหรือยกย่องผู้ที่ได้ทรัพย์สิน ยศศักดิ์ และอำนาจโดยมิชอบธรรม และต้องตั้งข้อรังเกียจเหยียดหยามต่อบุคคลเหล่านั้นด้วย และจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและศีลธรรม
2. การช่วยกันสร้างค่านิยมใหม่ โดยที่ทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดที่จะแยกผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากผลประโยชน์ส่วนรวม
3. จะต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" จะต้องร่วมมือกันกระทำแต่ความดีงาม และให้การสนับสนุนคนที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ และผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยเลือกให้เป็นตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศ
4. จะต้องได้ผู้บริหารประเทศที่มีความสามารถสูงและมุ่งที่จะทำประโยชน์อย่างแท้จริงให้แก่ประเทศ จะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เลียดละและอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

วิธีการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตย

การที่จะพัฒนาประชาชนให้มีพฤติกรรมและคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชนทุกคน โดยเริ่มจากการให้ความรู้ทางการเมือง ซึ่ง กิตติ อมตชีวิน (2522: 46) ได้แบ่งการเรียนรู้ทางการเมืองไว้ว่า มี 2 ประการ คือ

1. การเรียนรู้โดยตรง (direct learning) หรือการเรียนรู้ที่เป็นทางการ (formal learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนโดยตรง มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน มีหลักสูตร มีการสอน มีวิธีการ มีการวางแผน

2. การเรียนรู้ทางอ้อม (indirect learning) หรือ การเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (informal learning) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีหลักสูตร ไม่มีวิธีการ และไม่มีตารางแผน แต่เป็นการสัมพันธ์กันทางสังคมโดยไม่เจตนา ได้แก่ การพูดคุย การได้สมาคมกับกลุ่มเพื่อน สมาคมต่างๆ รวมทั้งการเรียนรู้ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว ซึ่ง จะทำให้เกิดประสบการณ์แบบประชาธิปไตยขึ้นมา

ส่วนการเรียนรู้นั้น ก็จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนดังที่ วุฒิชัย จานงค์ (2521: 163-164) ได้แบ่งไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะรับรู้ (awareness) เป็นระยะแรกของกระบวนการคือ การได้รับรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็น ได้สัมผัส

ระยะที่ 2 ระยะสนใจตื่นตัว (interest) เป็นระยะที่ต่อเนื่องจากระยะรับรู้คือ มีความสนใจในสิ่งที่ได้รับรู้มา ได้แก่ การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม ฯลฯ

ระยะที่ 3 ระยะไตร่ตรองตัดสินใจ (evaluation) เมื่อได้สนใจและได้ศึกษาข้อมูลมาแล้วก็เริ่มไตร่ตรองและตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมและคิดว่าดีพอ

ระยะที่ 4 ระยะการทดลองปฏิบัติ (trial) เป็นระยะของการนำเอาความรู้และสิ่งใหม่ๆมา ทดลองใช้ เพื่อเลือกสิ่งที่มีผลดี คุณภาพดีเพื่อที่จะปฏิบัติต่อไป

ระยะที่ 5 ระยะการยอมรับไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย (adoption) เป็นการยอมรับและปฏิบัติ จนกลายเป็นความเชื่อมั่น และความจำเป็นในชีวิต

ดังนั้นการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยก็จะต้องให้เป็นไปตามขั้นตอนเช่นกัน ซึ่ง วิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง (2519: 55-56) ได้เสนอแนะว่าจะต้องเริ่มตั้งแต่พื้นฐานทางสังคม คือ เริ่มจากบ้าน หรือ ครอบครัว โรงเรียน สถาบันทางการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันทางการเมือง เป็นสำคัญ ส่วนการปลูกฝังในระดับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาขั้นสูง จะต้องใช้วิธีการทางจิตวิทยา คือ การเสริมแรงเป็นสำคัญ การให้ตัวอย่างที่ดี โดยครู ผู้ปกครอง เป็นแม่แบบให้เด็กได้เลียนแบบ

การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนเป็นเรื่องที่ยอมรับกันว่าได้ผลมากที่สุด สาโรช บัวศรี (2514: 254-258) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

จะต้อง สร้างสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปในโรงเรียนให้อำนวยต่อความเป็นประชาธิปไตย เช่น ระบบบริหารโรงเรียน การใช้วิธีสอนด้วยวิธีการแห่งปัญหา การให้มีเสรีภาพที่แท้จริง และการได้ศึกษาเล่าเรียนและหาความรู้เกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตย ส่วน เกรียง เอี่ยมสกุล (2515: 42-49) ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจ เรื่องของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของนักเรียน การให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีโดยครูเป็นตัวอย่างที่ดี และการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เพื่อที่จะมีประสบการณ์

เมธี บิลันชานนท์ (2526: 42-48) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า วิธีการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. วิธีการของศีลธรรม คือ การปลูกฝังและเสริมค่านิยมโดยตรง รับผิดชอบแต่ในค่านที่ดี โดยการใช้จ่ายพูด
2. วิธีการตามสบาย คือ การปล่อยให้ นักเรียนเลือกปฏิบัติด้วยตนเอง
3. วิธีการสร้างหรือให้แบบอย่าง คือ การสร้างสิ่งจูงใจให้เหมาะสมแก่วัย

ทรอย ฮอลลiday (Troy Holliday 1958: 169-171) กล่าวถึง การสอนเพื่อฝึกให้นักเรียนออกไปเป็นพลเมืองที่ว่า โรงเรียนมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าสถานอื่น เพราะมีโครงการฝึกฝนและมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอน แต่โรงเรียนจะต้องกำหนดให้ครูทุกคนร่วมมือในการวางแผน จัดโปรแกรมในการฝึกการเป็นพลเมือง นักเรียนทุกคนควรมีโอกาส เข้าร่วมในการจัดโครงการ

วิลเลียม แทมบัวร์ริโน (William Tamburrino 1966: 245-247) ได้กล่าวถึง การศึกษาการเป็นพลเมืองว่า การสอนเรื่องการเป็นพลเมืองต้องมีการกระทำ จะเรียนจากตำราเฉยๆไม่พอและไม่ไฉน โรงเรียนควรมหาขบวนการสอนที่เป็นความคิดริเริ่มด้วยตนเอง สอนให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกว้างขวางในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และธุรกิจสังคมในห้องเรียน โดยนำเอาแหล่งวิทยาการในชุมชนเข้ามาให้นักเรียนได้ฝึก และการพานักเรียนออกไปสังเกตการณ์ และพบเหตุการณ์ที่เป็นจริง ควรเตรียมเด็กให้รู้ถึงการดำเนินชีวิตอย่างประชาธิปไตย โดยเฉพาะเด็กในชั้นมัธยมศึกษาที่จะออกไปเป็นผู้ใหญ่

ดังนั้นวิธีการในการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียน จึงขึ้นอยู่กับ วิธีการที่ครูจะใช้ในแต่ละเรื่อง โดยส่วนใหญ่ ก็จะเริ่มจากการสร้างศรัทธา การให้ความรู้ และการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง (พนัส หันนาคินทร์ 2526: 126-182) ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักเรียน ปฏิบัติได้ดังนี้

1. ครูจะต้องมีคุณสมบัติประจำตัว โดยมีลักษณะดังนี้

1.1 บุคลิกภาพที่ดี ทั้งภายนอก คือค่านการแต่งการที่เหมาะสม ถูกต้อง ไม่น่าสมัย หรือล้ำสมัยจนเกินไป และลักษณะนิสัยใจคอที่แสดงออกต่อหน้านักเรียน จะต้องมีความรับผิดชอบ ไม่มั่งง่าย ควบคุมอารมณ์ได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

1.2 การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางค่านการประพฤติ ความรู้ความสามารถ หรือการครองชีพ ให้เป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

1.3 ความสามารถในการใช้หลักจิตวิทยาเพื่อสร้างแนวคิดโดยเป็นนักจิตวิทยาภาคปฏิบัติที่มีความสามารถสูงในการเป็นผู้นำ ผู้เ้าความสนใจ และผู้ชี้แนวทาง

2. ยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตนเป็นนักประชาธิปไตย โดยการใช้แรงงูใจภายนอก เช่น การให้รางวัล การยกย่อง ชมเชย การยอมรับในการกระทำที่ตรงกับความเป็นนักประชาธิปไตย

3. ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของประเทศชาติ ให้ภูมิใจ รู้จักหวงแทน และเห็นความสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น ทัศนศึกษาสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ และ การศึกษาลงานของผู้เสียสละเพื่อประเทศชาติ หรือจักนิทรรศการประชาธิปไตย

4. สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี และเป็นแบบฉบับในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เช่น การจัดห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ให้ส่งเสริมประชาธิปไตย มีสถานักเรียน มีตัวแทนนักเรียน มีที่สำหรับรับเรื่องราวร้องทุกข์ และมีครูที่เป็นนักประชาธิปไตย

5. จัดแหล่งให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย เช่น มีหนังสือให้คนคว่าเรื่องราวเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างละเอียด อย่างเพียงพอ จัดบุคคลเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียน

6. จัดกิจกรรมนักเรียนเพื่อริเริ่มและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม การเลือกแนวทางที่ตนสนใจ การเป็นผู้นำและผู้ตาม การรู้จักหน้าที่ รู้จักความเสียสละ ความเป็นกันเอง ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การแสดงความสามารรถและยอมรับนับถือความสามารถของผู้อื่น ฯลฯ

ขั้นที่ 2 การให้ความรู้หรือความศรัทธาขอยก คือการให้นักเรียนได้รู้จัก ได้เข้าใจว่าความเป็นนักประชาธิปไตยมีลักษณะอย่างไร และมีวิธีการที่จะปฏิบัติได้อย่างไร โดยครูจะต้องพยายามให้ความรู้และความศรัทธาขอยก ดังนี้

1. จัดลำดับของการสอนให้เรียงตามลำดับ คือ เริ่มจากการให้คำจำกัดความ การให้ วิเคราะห์ถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกัน ให้ตัวอย่าง เปรียบเทียบ หรือใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้น

2. ใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวัน เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำที่จะส่งเสริม หรือชี้ให้เห็นโทษของการขาดคุณสมบัติการเป็นนักประชาธิปไตย เช่น การอภิปรายถึงการเสียดุลของทหาร หรือภัยที่เกิดจากการรุกรานของประเทศใกล้เคียง ฯลฯ

3. จัดกิจกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง การให้เลียนแบบ หรือการให้แสดงบทบาทสมมุติ

4. ตัวอย่างจากวีรชนและผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ของประชาชาติ เพราะนักเรียนกำลังอยู่ในวัยของการเลียนแบบและนับถือวีรชน ครูสามารถชี้ให้เห็นผลงานทั้งของในอดีต และในปัจจุบัน

ขั้นที่ 3 การส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตาม เมื่อนักเรียนเกิดความรู้ ความศรัทธา และวิธีปฏิบัติแล้ว ขั้นนี้จะเป็นขั้นยากให้มีความรู้สึกรักใคร่มากขึ้นและพร้อมที่จะปฏิบัติตาม โดยครูจะต้องมีวิธีการดังนี้

1. หาวิธีจูงใจด้วยประการต่างๆ เช่น การให้รางวัล หรือการยกย่องชมเชยผู้ที่ เป็นนักประชาธิปไตยที่ถูกต้อง หรือการลงโทษ การกีดกัน หรือแก้ไขผู้ที่ไม่ประพฤติตามกฎ ข้อบังคับที่วางไว้ร่วมกัน

2. ใ้ระเบียบข้อบังคับเข้าช่วย เพื่อเป็นการเน้นถึงความเป็นนักประชาธิปไตยที่มีสิทธิและเสรีภาพ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎและข้อบังคับของสังคมที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่จะให้นักเรียนได้มีส่วนในการวางกฎ ระเบียบ และข้อบังคับในโรงเรียนด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปกครอง

3. การสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เพื่อจะได้ตกลงร่วมกันว่าต้องการให้นักเรียนเป็นเช่นไร ผู้ปกครองจะรับรู้ และเข้าใจให้ตรงกัน

4. หาโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เช่น การให้สลับเปลี่ยนหน้าที่ในการทำงานแต่ละครั้ง การสลับเปลี่ยนกิจกรรมในแต่ละชั่วโมงที่นักเรียนได้เรียน

5. การปฏิบัติตัวของครูจะต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ใฝ่ผล อันจะเป็นการสนับสนุนก้านการให้ความรู้ และส่งเสริมการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากการปลูกฝังแล้ว ยังจะต้องมีการพัฒนาเพื่อให้ความเป็นนักประชาธิปไตย อยู่ได้อย่างคงทน และเกิดเป็นคุณลักษณะประจำตัวของนักเรียนตลอดไปอีกด้วย โดยวิธีการให้ความกระจ่างแก่ความคิดของนักเรียนเอง เช่น ครูช่วยให้นักเรียนได้สำรวจความคิดเห็นของตนเอง เพื่อให้สรุปเป็นค่านิยมที่นักเรียนจะยึดถือต่อไป เช่น

1. การช่วยสร้างความกระจ่างแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูมีวิธีการดังนี้

1.1 พยายามสังเกตและจดจำการแสดงออกของนักเรียน ทั้งการกระทำ คำพูด หรือการแสดงออก

1.2 ให้ความใกล้ชิด แนะนำ โดยถือว่าเป็นหน้าที่

1.3 พยายามใช้คำถาม หรือการวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ

2. การสร้างความกระจ่างแก่นักเรียน ให้เกิดขึ้นเป็นชั้นหรือหมู่อาจสอดแทรกในการเรียนการสอนบางชั่วโมง เช่น การนำบทความทางประชาธิปไตยมาให้ นักเรียนอ่าน แล้ววิพากษ์วิจารณ์ การอภิปราย การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การเขียนรายงาน การจัดให้มีโครงการพัฒนาประชาธิปไตย ฯลฯ

การศึกษากับประชาธิปไตย

การศึกษาถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าไปตามแนวทางที่รัฐบาลได้วางแนวนโยบายไว้ วิรุฒุช วิเชียรโชติ (2526 : 3-7) ได้กล่าวถึง การที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ แห่งชาติว่า จะต้อง มี เป้าหมายที่สูงสุด โดยส่วนรวมคือ การเทิดทูน ชำรง และส่งเสริมสถาบัน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และ รัฐ ประชาธิปไตย เพื่อให้สังคมไทยมีความสุข ความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมุ่งทางธรรมนำหน้าทางโลก

นโยบาย จะต้องส่งเสริมการนำศาสนธรรมมาเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมทาง การเมืองแบบประชาธิปไตย และปรับปรุงโครงสร้างการปกครองทุกระดับ ให้มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ ตลอดจนจัดการศึกษาทุกระดับของระบบการ ศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อมุ่งพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือกันแบบประชาธิปไตย และให้มีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถของพลเมืองในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยที่มีศาสนธรรมเป็นหลักและมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

วิธีการ ควรจัดการศึกษาตลอดชีวิต และจัดการศึกษาในโรงเรียน และนอก โรงเรียนเข้าด้วยกัน ให้มุ่งพัฒนาการนำศาสนธรรมมาเป็นหลักของการพัฒนาพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันแบบอารยประชาธิปไตย

ศาสนธรรมที่ควรนำมาเป็นหลัก คือ

1. คารวธรรม ได้แก่ การเคารพในสิทธิ เสรีภาพ และเอกสิทธิ์ของแต่ละบุคคล
2. สามัคคีธรรม การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือกัน เพื่อกระทำกิจของบุคคลและสังคมให้ลุล่วงไปด้วยดี
3. ปัญญาธรรม การใช้วิธีการแห่งปัญญา ได้แก่ วิธีวิทยาศาสตร์ทางโลก และ วิทยาศาสตร์ทางธรรมเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา
4. สัมปรีชธรรม การใช้หลักธรรม 7 ประการ สำหรับคนดีเป็นหลักในการ คำนึงชีวิต ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน รู้จักกาล และรู้จักประมาณ
5. ขรวาสาธรรม คือ ธรรมของผู้ครองเรือน ได้แก่ ความจริงใจ รู้จักข่ม อกทนเสียสละ การละจากกิเลสทั้งปวง

หนังสือ ทันทาคินทร์ (2526: 75) ได้กล่าวถึงการศึกษาว่าเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เมื่อจะจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงว่า ในระบอบของการปกครองแบบประชาธิปไตย สมาชิกจะต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีการบังคับกีดกันทางการศึกษาจึงต้องพยายามให้คนรู้จักคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยไม่ทำลายเอกภาพของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิก และต้องทำลายความขัดแย้งที่มีอยู่ให้หมดสิ้นไป และต้องพยายามให้มีคุณสมบัติที่สามารถจะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งวิธีการที่จะให้สัมพันธ์กันได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. ปรชญาการศึกษา
2. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย
3. กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ปรชญาการศึกษา จะเป็นเครื่องชี้ทิศทางของการศึกษาว่าจะจะไปไหนในแนวใด ประเทศไทยจะมีปรชญาการศึกษาหรือไม่ อย่างไร นั้น ไม่มีใครยืนยันได้ แต่จากจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ของกระทรวงการศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความเจริญแห่งตน
2. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์
3. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความสามารถในการครองชีพ
4. ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง

โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ว่า จะเร่งรัดการศึกษาอบรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เน้นในเรื่องการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรม

คั้งนั้นงานเร่งรัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย จึงเป็นงานเร่งด่วน เป็นงานโดยตรงของโรงเรียนเพื่อนั้น และฝึกคุณสมบัติในการเป็นนักประชาธิปไตยโดยมีหลักการคั้งต่อไปนี้

1. เด็กต้องการแสดงออก ต้องการรู้ ต้องการทำ ต้องการมีส่วนร่วม จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ของครู ที่จะส่งเสริม และหาวิธีที่จะให้นักเรียนได้ แสดง ได้รู้ ได้กระทำ และได้ร่วมในทางที่ถูกต้องควรตามวัยและระดับ
2. เด็กเป็นผู้มีความคิด มีปัญหาตามวัยของเด็ก จึงยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก และใช้เหตุผลชี้แจงความถูกต้อง

3. พยายามสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งในแง่การสอน การปกครอง คือ วิธีสอนที่ ส่งเสริม การแสดงออก การเป็นคนมีเหตุผล ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์

4. การบริหารงานภายในโรงเรียนจะต้องเอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตย เพื่อสร้างพลังทางความคิด ไม่มีการผูกขาดทางความคิด

ขบวนการจัด การศึกษาเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยนั้น จะต้องหาทางให้ สถาบันการศึกษาทุกระดับได้มีส่วนร่วมกันพัฒนา อย่างเต็มที่ โดยมีลักษณะดังนี้

1. ระบบบริหารการศึกษา ต้องกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น อย่างแท้จริง มีองค์กรการบริหารเป็นคณะ เพื่อให้มีความสำนึกถึงการเป็นเจ้าของ การเคารพในการเป็นคน เคารพในสิทธิของความเป็นพลเมืองร่วมกัน และเป็นการสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามให้เกิดขึ้นในหมู่ของพลเมือง

2. ระบบการศึกษา จะต้องปรับปรุงระบบบริหารของโรงเรียนให้เป็นไปตามครรลองแห่งประชาธิปไตย ปรับปรุงผู้บริหารให้เอื้อต่อการปกครอง

3. ครู และนักเรียน จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตามแนวทางแบบประชาธิปไตย

4. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน จะต้องบ่งไว้อย่างชัดเจน ว่ามีจุดประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนเป็นบุคคลที่ต้องการตามระบอบประชาธิปไตย และการเรียนการสอนก็ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา และส่งเสริมการเป็นประชาธิปไตย

สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2525: 155-159) ได้เสนอแนะว่า โรงเรียนประชาธิปไตย จะต้องมียุทธศาสตร์ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการปฏิบัติจริง มีสภาพแวดล้อมและผู้บริหารที่เป็นประชาธิปไตย ส่วนครูในโรงเรียนจะต้องมีการเตรียมทั้งเนื้อหาวิชาที่จะต้องสอนตามหลักสูตร และการเตรียมความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยไว้เป็นอย่างดี เตรียมใจในการที่จะพบกับบรรยากาศต่างๆ ภายในโรงเรียน จะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงบทบาทมากที่สุด มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม ให้โอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ทำตัวเป็นกันเองกับนักเรียนทุกคน และจะต้องสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา เมื่อพบปัญหาต้องรีบแก้ไข และจะต้องคอยชี้แนะ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดด้วย

ตนเอง นักเรียนในโรงเรียนประชาธิปไตยก็จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง มีวินัยในตนเอง ทำกิจกรรมตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ รู้จักการควบคุมตนเอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ทั้งของตนเองและของผู้อื่น

สมบูรณ์ อานิกวงศ์ชัย (2516: 40-41) ได้เสนอแนะว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถานที่ที่เด็กใช้ชีวิตอยู่อย่างใกล้ชิดและใช้เวลาอยู่นานพอสมควร โรงเรียนจึงเป็นเสมือนห้องทดลองประชาธิปไตย ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จะต้องจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย
2. ให้การสนับสนุนแนวความคิด หรือโครงการที่ดีของคนรุ่นใหม่
3. การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นจะต้องจัดให้มีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เหมาะสมทุกด้านและหาวิธีสอดแทรกแนวความคิดค่านิยมประชาธิปไตย โดยให้ซึมซาบเข้าไปในความรู้สึก ในจิตใจของนักเรียน

ละเมียด ลิมอักษร (2517: 11-13) ได้กล่าวถึง การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า มีวิธีการดังนี้

1. ต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง ได้แก่
 - 1.1 ให้เด็กกำหนดระเบียบข้อบังคับตัวเอง หรือการชี้แจงให้นักเรียนได้เข้าใจระเบียบข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนดขึ้น
 - 1.2 ชี้แจงนักเรียนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
 - 1.3 ชี้แจงนักเรียนให้เห็นความสำคัญของหมู่คณะ
2. ใช้ระบบบริหารงานแบบประชาธิปไตย ได้แก่
 - 2.1 การดำเนินงานภายในโรงเรียนในรูปแบบของ คณะกรรมการ โดยแบ่งความรับผิดชอบให้ครูโดยทั่วถึงกัน
 - 2.2 การประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรึกษาหารือนโยบายต่างๆ วางแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน แก้ปัญหาเกี่ยวกับ หลักสูตร วิธีสอน การอบรมนักเรียน การประเมินผลงานต่าง ๆ ฯลฯ

2.3 การให้โอกาสบุคคลภายนอกได้ร่วมมือกับคณะครู ในบางโอกาส เช่น ผู้ปกครองนักเรียน โดยให้มีส่วนในการปรับปรุง และสนับสนุนกิจการต่างๆ ของโรงเรียน

2.4 การให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน เช่น ตั้งคณะกรรมการนักเรียนเพื่อดำเนินกิจการของโรงเรียนภายในขอบเขตที่กำหนดให้

2.5 ให้โอกาสครูและนักเรียนได้ทำงานต่างๆ ร่วมกัน

2.6 ส่งเสริมให้มีสมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน ฯลฯ

2.7 การติดตามผล และประเมินผลงานของโรงเรียน ของครู ของคณะกรรมการนักเรียน ฯลฯ

2.8 การจัดการประชุมต่างๆ ทั้งการประชุมครู นักเรียน ผู้ปกครอง ฯลฯ

2.9 การใช้หลักผู้นำแบบประชาธิปไตย คือ

1) การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกันระหว่างผู้ร่วมงาน โดยถือว่าทุกคนต่างก็มีความรู้ความสามารถ

2) การส่งเสริมให้ทุกคนได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์แก่หมู่คณะ โดยพิจารณาความเหมาะสม และมอบงานให้ตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล และการไม่ร่วมงานไว้แต่ผู้เดียว

3) การยกย่องชมเชยความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่ถือว่าตนมีความรู้ความสามารถเหนือผู้อื่น

4) การสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จ และมีความเจริญก้าวหน้าตามความรู้ความสามารถ

5) การเป็นกันเอง และการรับฟังปัญหาทั้งส่วนตัว และปัญหาที่เกี่ยวกับค่านางาน เพื่อที่จะได้แนะนำ ช่วยเหลือ และแก้ไขได้ตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย โดย โรงเรียนจะต้องกำหนดนโยบายในการส่งเสริมความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียน การกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการ การกำหนดวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ใช้วิธีสอนหลายๆ แบบ การให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมนอกชั้นเรียน ฯลฯ

ครูในระบอบประชาธิปไตย

การที่จะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นนักประชาธิปไตยในห้องเรียนนั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกก็คือ ความรู้สึกของครูเอง ซึ่งจะต้องมีขวัญและกำลังใจที่ดีพอ เพราะขวัญและกำลังใจมีส่วนในการปฏิบัติงานและผลของงานเป็นส่วนรวม ดังนั้นสิ่งที่ต่อไปนี้จึงเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน คือ

1. ให้ครูมีความรู้สึกมั่นคงในสวัสดิภาพของตน
2. ให้ครูพอใจในสภาพงานที่ทำ
3. ให้ครูมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานที่ตนทำ
4. ให้ครูได้รับความยุติธรรมจากหัวหน้างาน
5. ให้ครูมีความรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จจากการทำงานนั้นๆ และกำลังก้าวหน้าไปด้วยดี
6. หมุ่คณะยอมรับฟังความคิดเห็นของเขา
7. ครูต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน
8. ให้ครูมีความเคารพนับถือในตัวของตัวเอง

นอกจากการมีขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงานแล้ว พฤติกรรมของครูทั้งในและนอกห้องเรียนย่อมมีความสำคัญในการที่ครูจะปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียน ดังนั้นครูในระบอบประชาธิปไตยจึงควรมีลักษณะดังนี้ (สนิท ทิพวัลย์ 2517: 11-12)

1. ครูจะต้องแสดงความยุติธรรมให้ปรากฏออกมาในชั้นเรียน เช่น ต้องตอบคำถามหรือต้องอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจมากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นคำถามของนักเรียนคนใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด ตลอดจนฐานะ หรือรูปร่างหน้าตาเป็นเช่นไร
2. ครูต้องถือว่าเด็กทุกคนมีศักดิ์และสิทธิในความเป็นคน เสมอหน้ากันทุกคน มีความสามารถประจำตัวซึ่งต้องคอยส่งเสริมความสามารถนั้นๆ ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น
3. ครูจะต้องพยายามกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นและความสามารถของตนให้ปรากฏออกมาในชั้นเรียน ครูไม่ควรใช้คำพูด หรือการกระทำใดๆ อันจะทำให้เด็กท้อใจ หรือ มีความรู้สึกว่า ความคิดเห็นของตนนั้น ไม่มีใครยอมรับ

4. ครูจะต้องส่งเสริมให้เด็กเป็นคนช่างคิด ช่างถาม และใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือคิดอย่างมีเหตุผล

5. ครูจะต้องพยายามเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี อธิบายให้เข้าใจถึงขอบเขต เสรีภาพที่แต่ละคนพึงมี และให้เข้าใจว่า ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่หมายถึงระบอบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงถึง แนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งระเบียบวินัย และความรับผิดชอบของสมาชิกทุกคน

6. ในการวางแผนกิจกรรมใดๆ ถ้าเป็นไปได้ควรรีให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนนั้นๆ ด้วย แต่มีชื่อว่า การเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กนักเรียนที่ต้องการเสมอไป ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของหลักสูตร และแผนการสอนที่วางไว้ การปรึกษาเด็กนั้นเพื่อหวังที่จะให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างสนุกสนาน ขณะเดียวกันก็ได้รับความรู้ครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนดไว้ และเป็นการทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญ มีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียน

ในขณะเดียวกัน ครู กับ นักเรียน ก็จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยครูควรที่จะกระทำตนให้เป็นกันเอง ให้ความไว้วางใจแก่นักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนมีความรู้สึกกล้าที่จะพูดคุย แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาปรึกษาหารือ อันจะเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 63 -64) เสนอแนะว่า ครูในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเป็นทั้งครู และเป็นทั้งบิดามารดา ทั้งพี่และเพื่อน เพราะต้องทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน ครูจะต้องเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในขณะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ บุคลิกภาพของครู ควรจะมีลักษณะดังนี้

1. มีความยุติธรรม
2. ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองต่อนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออก
3. ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน
4. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

5. มีความมั่นคงทางอารมณ์ และออกทน
6. เป็นผู้ประสานงานให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกให้มากที่สุด
7. มีความรักเด็กอย่างจริงจัง

ค่านการทำงานครูจะต้องมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนและการทำงาน มีความสุขกับการทำงาน มีบทบาทเป็นที่ปรึกษา และประสานงาน เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออก ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม ติดตามและประเมินผลการทำงานของนักเรียน

นักเรียนในระบอบประชาธิปไตย

การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนนั้น จะต้องพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะให้นักเรียนมีลักษณะที่เอื้อต่อการเป็นนักประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต ดังนั้นพฤติกรรมที่ต้องการให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติ ตามคำแนะนำของละเมียด ลิมอักษร (2517: 7-9) ว่า ควรมีลักษณะดังนี้

1. การกระทำตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี โดยมีคุณสมบัติต่างๆ เช่น รู้จักเคารพนับถือผู้อื่น นึกถึงใจเขาใจเรา รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รู้จักการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม
2. มีความรับผิดชอบในการทำงาน ทำงานด้วยการใช้สติปัญญาและเหตุผล
3. มีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัด
4. รู้หน้าที่ของตนเอง และของผู้อื่น รวมทั้ง เคารพในสิทธิของผู้อื่น
5. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
6. มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้นำและ
ผู้ตามที่ดี
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อที่จะหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
8. มีความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรมัธยมศึกษา ซึ่งมีจุดประสงค์และสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้ คือ

จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

1. ให้เล็งเห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของประชาชาติ และเป็นปัจจัยที่ช่วยบำรุงความสามัคคีของประชาชาติ
2. ให้เข้าใจว่าการใช้ภาษาไทยได้ดี เป็นการช่วยให้เกิดความร่วมมือของคนในชาติ นำมาซึ่งความสมัครสมานกัน และทำให้สามารถประกอบกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ให้สามารถใช้ภาษาไทยได้โดยรู้ที่เหมาะสมที่ควร ตามวัยและศักยภาพของนักเรียน เพื่อประโยชน์ทั้งในการศึกษาวิชาต่างๆ และในการดำเนินชีวิต
4. ให้มีความใคร่รู้ใคร่เรียน พอใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านและการฟัง
5. ให้สามารถคิดค้นปัญหาที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ฟัง ได้อ่าน โดยใช้วิจารณญาณ คือพยายามขบปัญหาเหล่านั้นเมื่อเกิดปัญหา มีความคิดแจ่มแจ้งขึ้นเป็นลำดับและนำผลจากการคิดค้นที่ถูกต้องไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต
6. ให้สามารถพิจารณาหนังสือ งานเขียน งานประพันธ์ที่ได้อ่าน ให้แลเห็นส่วนดีและส่วนบกพร่อง
7. ให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีและเห็นความสำคัญของงานประพันธ์กับการใช้ภาษา โดยมีรสนิยมว่า เป็นสิ่งสำคัญในวัฒนธรรมของชาติ

(กรมวิชาการ 2520: 9)

จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

1. เพื่อให้ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของประชาธิปไตย ให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์ในการเรียนภาษาไทย และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ

2. เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษาและรู้จักสังเกตลักษณะทั่วไปของภาษาไทย สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ตามระเบียบของภาษา
3. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองทุกด้าน เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม
4. เพื่อให้สามารถศึกษาค้นคว้าสื่อสารธุรกิจต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผล ทั้งในด้านการพูดและการเขียน สามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามระดับของบุคคล เหมาะกับกาลเทศะ และสถานการณ์
5. เพื่อให้สามารถอ่านออกเสียงให้ผู้ฟังรับสารได้แจ่มแจ้ง สามารถอ่านหนังสือและเอกสารต่างๆ ด้วยความเข้าใจ ถูกต้อง รวดเร็ว มีรสนิยมที่ดีในการเลือกอ่านหนังสือ และมีนิสัยรักการอ่าน
6. เพื่อให้เข้าใจและสามารถวิเคราะห์เรื่องราวที่ได้ฟัง ได้อ่าน จากบุคคลหรือจากสื่อมวลชน อันจะทำให้เกิดวิจารณ์ญาณ
7. เพื่อให้ประจักษ์ในคุณค่าของวรรณคดีตามควรแก่วัยและศักยภาพสามารถอ่านและเข้าใจวรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน
8. เพื่อให้มีความใคร่รู้ใคร่เรียน สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ในโรงเรียนและต่อไป ทั้งในค่านอาชีพและเพื่อประโยชน์สุขในค่านอื่นๆ
9. เพื่อให้สามารถใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือในการศึกษาต่อหรือในการศึกษาค้นคว้าวิทยการต่างๆ ตามความสนใจ

(กรมวิชาการ 2523: 26)

การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น จะต้องคำนึงถึง ขอบข่าย และเนื้อหาของแต่ละรายวิชาอีกด้วย เพราะเนื้อหาในแต่ละรายวิชาจะกำหนดเนื้อหาของภาษาไทย ออกเป็น 3 เรื่อง คือ ด้านการใช้ภาษา หลักภาษา และวรรณคดี ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์ของรายวิชา การจัดการเรียนการสอน จะต้องประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะทำให้ การเรียนการสอนในรายวิชา สัมฤทธิ์ผล ทั้งที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2523: ๙8-203) ได้เสนอแนะวิธีสอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่าจะต้องมีเนื้อหา การใช้ภาษา วรรณคดี และ หลักภาษา ดังนี้

1. การใช้ภาษา

1.1 การฟัง

1. การฟังเพื่อจับใจความ
2. การฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ
3. การมีมรรยาทในการฟัง
4. การสร้างนิสัยและฝึกการแสวงหาความรู้จากการฟัง
5. การนำความรู้จากการฟังมาประยุกต์ใช้

1.2 การพูด

1. การมีความเชื่อมั่นในการพูด
2. การมีศิลปะในการพูด
3. การมีมรรยาทในการพูด
4. การพูดอย่างมีเหตุผล
5. การประเมินผลการพูดของตนเองและผู้อื่น

1.3 การอ่าน

1. การอ่านในใจ
2. การอ่านออกเสียง
3. การอ่านทำนองเสนาะ การขับร้องเพลงไทยเดิมและเพลงปฏิพากย์
4. การพิจารณาหนังสือ
5. การแสวงหาความรู้จากการอ่าน

1.4 การเขียน

1. การคัดลอกข้อความและการสะกดคำ
2. การเขียนเรียบเรียงข้อความ
3. การเขียนเพื่อติดต่อสื่อสาร
4. การเขียนในโอกาสต่างๆ
5. การเขียนเชิงสร้างสรรค์

2. วรรณคดี

- 2.1 เนื้อเรื่อง และประวัติความเป็นมา
- 2.2 ศิลปะการประพันธ์ และรูปแบบต่างๆ
- 2.3 การใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร
- 2.4 รูปศัพท์ และความงดงามทางภาษา
- 2.5 ความรู้ต่างๆ
- 2.6 มโนทัศน์ ข้อคิด หรือ แนวทางในการปฏิบัติ หรือ อุดมคติของกวี
- 2.7 รสทางวรรณคดี
- 2.8 การถอดความ และการตีความ จากข้อความและคำประพันธ์
- 2.9 การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

3. หลักภาษา

- 3.1 ลักษณะต่างๆของภาษาไทย
- 3.2 ระเบียบ และกฎเกณฑ์ทางภาษา
- 3.3 ศัพท์บัญญัติ
- 3.4 การนำความรู้ทางหลักภาษาไปใช้

เนื่องจากหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาในเรื่องของภาษาไทย มีได้กำหนดให้มีเรื่องของ ประชาธิปไตยไว้ในเนื้อหา แต่การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยก็สามารถแทรกเนื้อหาประชาธิปไตยลงไปใน การเรียนการสอนได้ตลอดเวลา รวมทั้งวิธีสอน และการให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ก็เป็นการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยอยู่แล้ว

หลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตย

การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนจะต้องมีนโยบายที่แน่นอน และจะต้องสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน ครูและผู้บริหารก็ต้องยอมรับนับถือในตัวเด็ก เด็กก็ต้องรู้หน้าที่ของตนเอง ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้ให้ และผู้กำชะตาชีวิต มาเป็นผู้แนะนำ ผู้สร้างความสนใจ และผู้เปิดทางให้นักเรียนเลือกด้วยตนเอง (ละเมียด ลิมอักษร 2517: 9-10)

มีวิธีการปฏิบัติได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ความรู้ ได้ประสบการณ์และได้ความคิดโดยให้นักเรียนเป็นผู้กระทำ

2. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นปัญหา รู้จักปัญหา และหาวิธีแก้ปัญห

3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นและทำงานเป็นหมู่คณะ

4. ส่งเสริมให้นักเรียน ใช้แหล่งวิทยาการต่างๆ เพื่อค้นคว้าหาความรู้

5. ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างกัน

เพื่อฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกการให้ความร่วมมือ ฝึกการแสดงความคิดเห็น และฝึกความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น ให้จัดอภิปราย จัดนิทรรศการ

6. ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกทั้งทางวาจา ทางการกระทำ และทางลายลักษณ์อักษร ให้มากที่สุด

7. ให้โอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนจัดการเรียนการสอน เช่น วางแผนการเรียนในแต่ละบทเรียน การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากร ฯลฯ

8. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย เช่น การจัดห้องเรียน สถานที่เรียน โต๊ะเรียน เพื่อนักเรียนจะได้มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคกัน รวมทั้งสะดวกในการโต้ตอบ การสนทนา หรือจัดเป็นกลุ่มเพื่อสะดวกในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น จัดเป็นศูนย์การเรียน ฯลฯ

9. ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมเสริมบทเรียน กิจกรรมชุมนุม โดยที่ครูเป็นที่ปรึกษา เพื่อ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สร้างความเป็นเจ้าของในกิจกรรมร่วมกันและส่งเสริมการแสดงออก

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 54-70) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยว่าจะต้องใช้วิธีการหลายๆวิธี เช่น การบรรยาย การสาธิต การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ศูนย์การเรียน การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การสัมมนา ฯลฯ ซึ่งความมุ่งหมายที่สำคัญคือ การให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนเป็นสิ่งสำคัญ แต่มีความต้องการที่จะปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยแก่นักเรียนควบคู่กันไปอีกด้วย ดังนั้นวิธีการก็คือ การใช้เนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน เป็นสื่อในการฝึกความเป็นนักประชาธิปไตยนั่นเอง มีลักษณะดังนี้

แผนภูมิ แสดงการจัดการเรียนการสอน

จากแผนภูมิดังบน จะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วย

1. องค์ประกอบต่างๆ ในที่นี้หมายถึงปัจจัยที่มีส่วนในด้านการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียน ครู เนื้อหาวิชา สื่อและอุปกรณ์การสอน วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ฯลฯ

2. กระบวนการเรียนการสอน จะเป็นส่วนที่ทำให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องหาวิธีการต่างๆผลัดเปลี่ยนกันไปให้เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

3. ผลที่ต้องการ คือ นักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาวิชา และมีความเป็นนัก

ประชาธิปไตยซึ่งเป็นพฤติกรรมที่จะต้องค่อยๆให้นักเรียนได้สัมผัสทีละน้อยและเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนพัฒนาเป็นนิสัยประจำตัวของแต่ละคน

นอกจากนี้จะต้องมีระบบการควบคุมที่ดี มีการประเมินผล เพื่อที่จะตรวจสอบว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการมากน้อยเพียงใดโดยประเมินผลเป็นระยะๆ ผู้ที่ประเมินก็คือครู และนักเรียน ประเมินทั้งตัวครู และนักเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้น การทำงานกลุ่ม ฯลฯ

ปรีชา ภาวโน (2526 : 33-34) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1. การปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ควบคู่การใช้เหตุผล การปฏิบัติกันต่างๆ เช่น การปฏิบัติทางการผลิต การปฏิบัติทางการทดลอง และการปฏิบัติทางสังคม นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องจัดกิจกรรมหลายๆอย่าง ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 4 ประเภท คือ

1.1 กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดการเขียน ได้แก่ การรายงาน อภิปราย แสดงทรรศนะหรือปฏิกริยา เปรียบเทียบ สังเกต สรุปอ้างอิง สรุปใจความสำคัญ ยกตัวอย่าง จัดหมวดหมู่ หรือแยกประเภท วิจารณ์ แต่งเรื่อง ตั้งนิยาม ตั้งปัญหา เสนอวิธีใหม่หรือวิธีนำไปใช้ แปลความ ตีความ ขยายความ ประเมินคุณค่า บทบาท สมมติ บอกความสัมพันธ์ วางแผน และวิเคราะห์

1.2 กิจกรรมเกี่ยวกับการค้นหาความรู้ ความเข้าใจ ได้แก่ การอ่าน สอบถามหรือสัมภาษณ์ สังเกต การฟัง การทดลองปฏิบัติ การเก็บรวบรวมสะสม การทำนายหรือคาดคะเน และการตั้งสมมติฐาน

1.3 กิจกรรมที่เกี่ยวกับการหัดให้ เกิดทักษะหรือความชำนาญ ได้แก่ การอ่าน พูด คิด ฟัง สังเกต ปฏิบัติ

1.4 กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างหรือประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องออกแบบและกระทำจนมีผลงานสำเร็จรูปออกมา

2. การฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีความสำคัญในแง่ของ การสร้างความรู้ และการสื่อความหมาย การฝึกจำเป็นจะต้องนำข้อมูลมาป้อนให้นักเรียนสัมผัสแล้วให้คิด และพูดแสดงความคิดเห็น การฝึกให้นักเรียนพูดมักใช้วิธีอภิปราย หรือการที่ครูตั้งคำถามซึ่งมีคำตอบได้หลายทาง เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนจะได้แสดงความคิดเห็นได้ตามที่ตนเองคิด

3. การฝึกให้นักเรียนคิด ท้าได้โดยครูจะต้องจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการคิดให้นักเรียนปฏิบัติ เช่น การตั้งคำถามเพื่อพัฒนาสมอง ให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการวิจารณ์ วิเคราะห์ และรู้จักสรุปเป็นความคิดรวบยอด

4. การฝึกให้นักเรียน รู้จักวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพราะจะช่วยสร้างบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยแก่นักเรียนเป็นอย่างดี

การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตย

การจัดกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากที่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว การจัดกิจกรรมจะช่วยเสริมความเป็นนักประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น กิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้นควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม เช่น ช่วยในการวางแผน วางโครงการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ และจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆให้เหมาะสมกับวัยของเด็กอีกด้วย

สนธิ ทิพวัลย์ (2517 : 16-18) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมว่าควรจะคำนึงถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ เพราะการสอนประชาธิปไตยนั้นการทำงานเป็นคณะถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การทำงานร่วมกันจะดำเนินไปได้ด้วยดีขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆต่อไปนี้

1. การทำงานของสมาชิกในแต่ละคน
2. งานที่สำเร็จ เรียบร้อยจากน้ำพักน้ำแรงของสมาชิกในกลุ่มร่วมกัน
3. การรู้จักใช้เวลา
4. การพิจารณาคัดสินและการวางระเบียบปฏิบัติในการทำงานเพื่อให้ทันเวลา แรงงาน และกำลังทรัพย์

นอกจากนี้แล้ว การทำงานร่วมกันจะต้องประกอบด้วยลักษณะที่ ร่วมกันคิด ร่วมปรึกษาหารือ ถกเถียงกันเพื่อผลงาน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันตัดสินใจในการทำงาน และลงมือทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมกันประเมินผลอีกด้วย และในขณะที่ทำงานนั้นจะต้องมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย ให้โอกาสสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม งานที่ใครทำลงไป จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิก มีการสับเปลี่ยน หมุนเวียนหน้าที่กันอยู่เสมอ มีจุดหมายในการทำงานเป็นจุดหมายเดียวกัน มีระเบียบวินัย มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และให้โอกาสสมาชิกได้เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี

หลักในการทำงานร่วมกันมีดังนี้

1. ควรมีจุดหมายหมาย เพื่อการทำงานกลุ่มจะได้สำเร็จลุล่วงตามที่ต้องการ
2. ทำงานให้ตรงกับจุดหมายที่สมาชิกต้องการ
3. กิจกรรมจะต้องกระทำตามลำดับขั้นตอน คือ มีการศึกษา การพิจารณา ถึงวิธีที่จะนำไปสู่จุดหมาย การตกลงใจเลือกวิธีดำเนินงาน และการประเมินผลที่ได้กระทำไปแล้ว

4. มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในขณะร่วมมือทำงาน
5. มีการอภิปราย ถกปัญหา เพื่อความสอดคล้องในค่านิยมความคิดเห็น
6. มีการประสานงานกันในกลุ่ม
7. ทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จที่จะนำไปสู่การทำงานครั้งต่อไป

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรเคารพในการแสดงอำนาจในการแสดงความคิดเห็น
2. มีความจริงใจต่อกัน
3. งดการพูดจาที่จะนำไปสู่ความขัดเคืองของสมาชิกในกลุ่ม
4. มีความสามารถในการกระตุ้นให้เกิดความคิด และเร้าให้เกิดความสนใจ

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 36-135) กล่าวถึง การที่จะใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนว่า ควรปฏิบัติดังนี้

1. จัดตั้งกลุ่มสนใจ เพื่อศึกษาปัญหา ปรึกษาหารือเรื่องของกิจกรรมที่จะจัด รวมทั้งการตั้งจุดประสงค์ที่ต้องการ
2. เลือกกรรมการชั่วคราวเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน
3. ประกาศเชิญชวนสมาชิกเข้ากลุ่ม
4. เตรียมการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
5. เลือกตั้งกรรมการดำเนินงานด้วยวิธีการประชาธิปไตย
6. จัดตั้งคณะกรรมการให้ครบถ้วน
7. วางแผนการปฏิบัติงาน
8. วางเงื่อนไข ข้อตกลง จากมติของสมาชิก
9. สร้างระบบควบคุมการปฏิบัติงาน
10. ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ

การประเมินผลความเป็นนักประชาธิปไตย

การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น จะต้องใช้วิธีการต่างๆ มากมาย เท่าที่กล่าวมาแล้ว และเมื่อได้มีการปลูกฝัง ความเป็นนักประชาธิปไตยแล้ว ก็สมควรที่จะต้องมีการประเมินผลว่า การปลูกฝัง ความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียน นั้นได้ผลมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะต้องอาศัย ระยะเวลาที่ยาวนาน การประเมินผลจึงต้องค่อยเป็นค่อยไป

รายละเอียดของสิ่งที่จะประเมินผลนั้น ก็คือ การประเมินผลจาก พฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ที่นักเรียนแสดงออกให้ปรากฏ ในด้านต่างๆ ตาม ลักษณะของนักประชาธิปไตย คือ การมี คารวธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม วินัยธรรม และ คุณธรรม

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2528: 82-88) ได้กล่าวถึง
วิธีการในการประเมินผลความเป็นนักประชาธิปไตยไว้ว่า

1. ประเมินผลจากพฤติกรรม ความเป็นนักประชาธิปไตยในแต่ละบ้าน
โดยพิจารณาจากรายละเอียดต่างๆ
2. ประเมินผลด้วยการสังเกตพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก หรือการจด
บันทึกลงในสมุดประเมินพฤติกรรม โดยดูจาก การทำงานร่วมกัน การอภิปรายแสดง
ความคิดเห็น การใช้กิริยาและท่าทาง การออกไปปฏิบัติงานนอกสถานที่ การปฏิบัติ
ต่อบุคคลอื่น ๆ ที่พบเห็น ฯลฯ
3. ประเมินด้วยการสนทนา การซักถาม ตามที่โอกาสจะอำนวย
4. ประเมินจากผลงานที่นักเรียนได้กระทำ ทั้งงานส่วนตัว และงานส่วนรวม
5. ใช้แบบประเมิน โดยที่นักเรียนทราบล่วงหน้าว่าจะประเมินอะไร
ด้วยวิธีใด โดยครู หรือ นักเรียน เป็นผู้ประเมิน

2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาธิปไตยและการสอนภาษาไทย

งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างการศึกษา กับประชาธิปไตยภายในประเทศ
ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ เรื่องประชาธิปไตย และมโนทัศน์
การเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีผู้วิจัยไว้ดังนี้

อนงค์ ประมุขกุล (2515: 77-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของ
การสอนสังคมศึกษา ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอด
เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี โดยผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูที่สอนวิชา
สังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษา จำนวน 60 คน และนักเรียนจำนวน 500 คน ใน
จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ครูและนักเรียน และ
ใช้แบบทดสอบกับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยาย หรืออธิบาย
เป็นส่วนใหญ่ แบบเรียนใช้ของหลายๆสำนักพิมพ์ ให้นักเรียนหาความรู้ด้วยการตอบ
ปัญหาความรู้รอบตัว และให้นักเรียนเห็นตัวอย่างจากเหตุการณ์และข่าว การแก้ปัญหา

ครูส่วนใหญ่ทำเพียงบางครั้ง หรือไม่ทำเลย การใช้อุปกรณ์การสอน ส่วนมากใช้แผนที่ แผนที่ กราฟ สถิติ ภาพต่างๆ แผนภูมิ การสรุป ใช้บัตรคำ แถบประโยค แผ่นป้าย ป้ายประกาศต่างๆ เล่านิทาน ใช้หนังสือพิมพ์ ใช้เอกสาร วารสารต่างๆ การฝึกทักษะทางสังคม ครูส่วนมากให้นักเรียนฝึกทักษะและมารยาท ให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ให้วิพากษ์วิจารณ์ ให้กล้าแสดงออก ฝึกทำงานกลุ่ม และฝึกความรับผิดชอบ สุดท้าย เรื่องการวัดผล ครูส่วนมากวัดผลอยู่ตลอดเวลา

วรรณวิมล หนีพานิช (2517: 65-80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มโนทัศน์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 225 คน และครูสังคมศึกษาจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า รายได้ของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา และอาชีพของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน การสอนของครูโดยทั่วไปใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ส่วนการสอนที่ครูใช้พัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองเรียงตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ การสอนแบบบรรยาย แบบอภิปราย แบบการสร้างสถานการณ์จำลอง และแสดงบทบาท

สถิต จิตตะนาถิ (2518: 51-59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนหญิงและชายจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

ประวิทย์ อรรถวิเวก (2518: 55-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชายและหญิง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันไปตามเพศ ประเภทของโรงเรียน

อาชีพของบิดา และการศึกษาของบิดา ส่วนการศึกษาของมารดา รายได้ของบิดามารดา อาชีพของมารดา ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย

วีระวรรณ พิบูลย์ (2519: 60-69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ส่วนการปฏิบัติจริงในระบบอบประชาธิปไตยก็ไม่แตกต่างกัน

ชนะ นิลรัตน์ (2519:60 -65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขต 2 จำนวน 274 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวัดการยอมรับเลี้ยงดู และแบบสอบถามทัศนคติแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตย ค่านการวชรรม ค่านสามัคคีธรรม แต่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยค่านปัญญาธรรม แสดงว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยค่านปัญญาธรรมสูงกว่าค่านอื่นๆ การปกครองนักเรียนแบบประชาธิปไตยของครูไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยในค่านการวชรรม ค่านสามัคคีธรรม และค่านปัญญาธรรม ส่วนการเปรียบเทียบทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ไม่มีความแตกต่างกันในค่านการวชรรม ค่านสามัคคีธรรม และค่านปัญญาธรรม

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน (2521: 29-38) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : การศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์

ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 266 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น และความมั่นใจในการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโท มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม คือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ ในระดับค่อนข้างต่ำ ตลอดจนมีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง

วารี แสนสุข (2521: 94-120) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2520 จำนวน 320 คน และครูผู้สอน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย และแบบสอบถามความคิดเห็นและการแสดงออกเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยของนักเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับวิธีสอนที่ใช้ในการปลูกฝังและพัฒนา มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดี ในระบบประชาธิปไตย ถูกต้องดี 3 เรื่อง ถูกต้องน้อย 11 เรื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับเพศ 22 เรื่อง ไม่ขึ้นอยู่กับเพศ 28 เรื่อง นักเรียนชายมีมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยถูกต้องดี 7 เรื่อง ถูกต้องน้อย 14 เรื่อง นักเรียนหญิงมีมโนทัศน์ดังกล่าวถูกต้องดี 23 เรื่อง และถูกต้องน้อย 10 เรื่อง ส่วนวิธีสอนของครูที่ใช้ปลูกฝังและพัฒนา มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ การสอนแบบบรรยาย การอภิปราย แสดงความคิดเห็น การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน การสอนตามแบบเรียน การสอนโดยใช้การตั้งคำถามให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ การฝึกทักษะการมีส่วนร่วม การสอนโดยวิธีแก้ปัญหา การแสดงบทบาท การสร้างสถานการณ์จำลอง และวิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือ การใช้วิทยากร และการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน

กิตติ อมตชีวิน (2522: 86-88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : ศึกษาทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้น

ประณมปีที่ 4 โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบทดสอบวัดความรู้ ก่อนและหลังการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนสอน ไม่แตกต่างกัน แต่ความรู้ทางการเมืองหลังจากที่มีการเรียนการสอน แตกต่างกัน ส่วนทัศนคติทางการเมืองหลังจากที่มีการเรียนการสอน ไม่แตกต่างกัน ในด้านผลการเรียนด้านความรู้แตกต่างกัน แต่ผลการเรียนรู้ด้านทัศนคติไม่แตกต่างกัน

สุจิตรา จงอยู่สุข (2524: 42-45) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนทดลอง ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 กับนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีคะแนนความคิดรวบยอดไม่สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา 2521 มีความคิดรวบยอดไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตร พุทธศักราช 2503 มีความคิดรวบยอดแตกต่างกัน นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกันไม่ทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดต่างกัน

เกษม เขยชม (2525: 61-62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั่วประเทศ จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่อง รัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับมาก ส่วนเรื่องที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ เรื่องลัทธิการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบบประชาธิปไตย และพรรคการเมือง และเรื่องที่อยู่ในระดับน้อยคือเรื่อง ความหมายของการเมือง ในด้านของเพศ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน และ ครูที่สอนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีความรู้ความเข้าใจ

ทางการเมืองไม่แตกต่างกัน สำหรับวิธีที่ครูสังคมศึกษาใช้ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองจากโทรทัศน์มากที่สุด แต่วิธีที่ไม่ใช่เลยคือ การฟังอภิปราย และการเข้าร่วมการอบรม

สมบัติ ศรีประเสริฐ (2525: 61-65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 540 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมโนทัศน์ประชาธิปไตย และแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษา มีมโนทัศน์สัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ในเรื่องอาชีพของบิดาที่ต่างกัน ทำให้นักเรียน มีมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่ในเรื่องของเพศ โรงเรียน การศึกษาของบิดา และรายได้ของบิดาทำให้นักเรียนมีมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ในค่านมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียน จะมีความแตกต่างกัน ตามประเภทของโรงเรียน การศึกษาของบิดา อาชีพของบิดา รายได้ของครอบครัว แต่ไม่แตกต่างกัน ตามเพศของนักเรียน ในค่านพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จะแตกต่างกัน ตามประเภทของโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว และ อาชีพของบิดา

วันเพ็ญ พันธุรักษ์ (2525: 76-77) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของลูกเสือและเนตรนารีต่อการเรียนวิชาลูกเสือเนตรนารี กับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนที่เรียนลูกเสือ 265 คน และ เรียนเนตรนารี 262 คน ซึ่งศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดทัศนคติต่อการเรียนวิชาลูกเสือเนตรนารี และแบบวัดมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่คัดแปลงมาจากของ วารี แสนสุข ผลการวิจัยพบว่า ลูกเสือเนตรนารีมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาลูกเสือเนตรนารี ลูกเสือมีมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระดับต่ำ ส่วนเนตรนารีมีมโนทัศน์ในการเป็นพลเมืองดีอยู่ในระดับสูง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการเรียนวิชาลูกเสือเนตรนารีกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมือง

ตีในระบอบประชาธิปไตยของลูกเสือและเนตรนารีมีค่าเท่ากับ 0.3995 และ 0.3361 ซึ่งไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และทัศนคติต่อการเรียนวิชาลูกเสือเนตรนารีของลูกเสือและเนตรนารี มีความสัมพันธ์ในค่านบวกกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองคืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.3173

ปรีชา ภาวโน (2526: 102-104) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนชุมชน โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย โรงเรียนในโครงการ อาร์ ไอ ที และ โรงเรียนแบบธรรมดา เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละประเภท กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2525 ของโรงเรียนแต่ละประเภท โดยใช้ประเภทละ 5 โรงเรียน นักเรียนประเภทละ 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนชุมชน โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย และโรงเรียนในโครงการ อาร์ ไอ ที นั้น นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกัน แต่ นักเรียนในโรงเรียนแบบธรรมดา มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนแบบอื่นๆ

วรัทัศน์ บุญโคตร (2527: 153-160) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารโรงเรียน 62 คน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 64 คน และหัวหน้าหมวดกิจกรรม 64 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า นโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย ส่วนเป้าหมายที่สำคัญในการจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ส่วนใหญ่เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเองและส่วนรวม ในด้านประเภทของกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด คือ กิจกรรมลูกเสือ ยุวภาษา นเนตรนารี ผู้นำเพื่อประโยชน์ และค่านของปัญหาในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบในการดำเนินการจัดกิจกรรม คือ ขาดงบประมาณ สถานที่ไม่เหมาะสม เวลาสั้น ฯลฯ

ในด้านการศึกษาการสอนวิชาภาษาไทยทั่วไป มีการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยไว้ดังนี้

มกาศรี หงส์นาค (2517: 96-110) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนการสอนหลักภาษาไทยในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ อาจารย์ 24 คน นักศึกษาซึ่งอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น จำนวน 396 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่า วิธีสอนที่ใช้บ่อยที่สุด คือ วิธีสอนแบบอธิบาย และการยกตัวอย่างประกอบ กิจกรรมที่จัดบ่อยที่สุด คือ การอภิปรายและการโต้วาที กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดคือ การจัดชุมนุมต่างๆ การวัดผลที่ใช้ คือ การให้ทำแบบฝึกหัด

ปานุพันธ์ จันทรัตน์ (2523: 95-98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสอนวิชาเอกภาษาไทยค่านแรงจูงใจ ของอาจารย์วิทยาลัยครู เชียงราย วิทยาลัยครู เพชรบูรณ์ วิทยาลัยครู เชียงใหม่ และวิทยาลัยครูพินุดสงคราม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ อาจารย์ที่ สอนวิชาเอกภาษาไทยในวิทยาลัยครูทั้ง 4 แห่ง จำนวน 15 คน และนักศึกษาที่เรียน กับ อาจารย์ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 424 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบให้นักเรียนได้ค้นคว้ามากที่สุด แต่วิธีสอนแบบเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นวิธีสอนที่ใช้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นความต้องการของนักศึกษาที่ สนองแนะไว้ว่า ควรมีการเชิญ วิทยากรมาให้ความรู้ ควรมีอุปกรณ์การสอนให้มากขึ้น และควรส่งเสริมการเรียนของนักศึกษาโดยสม่ำเสมอ

ในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ได้มีการวิจัย ไว้ดังนี้

วีณา วิสเพ็ญ (2518: 120-131) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชา ภาษาไทย ของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ อาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทยจำนวน 72 คน และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา จำนวน 600 คน เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์เห็นว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยมีประโยชน์ช่วยส่งเสริมความรู้และความสามารถในการเรียนภาษาไทยของนักศึกษามากขึ้นและทำให้นักศึกษามีความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนนักศึกษามีความเห็นว่าการเสริมหลักสูตรจะช่วยทำให้มีความเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น และเป็นการให้ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย และทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความเห็นตรงกันว่า การจัดกิจกรรมมีปัญหา ในเรื่อง การขาดประสบการณ์และความรู้ในการจัดกิจกรรม

สุลี ชัชวาลกิจ (2525: 53 - 71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการเสนอเพื่อจัดกิจกรรมเสริมทักษะภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 44 คน อาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน 116 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 390 คน จากโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร 20 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมมีปัญหาในด้านเวลา สถานที่ อุปกรณ์งบประมาณ และนักเรียนขาดความสนใจในกิจกรรม โครงการที่เสนอจึงให้แนวทางและขอเสนอแนะว่า ควรจัดเตรียมโครงการในการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า กำหนดรายละเอียดต่างๆ อย่างแน่ชัด รวมทั้งต้องจัดกิจกรรมที่น่าสนใจโดยเฉพาะการจัดตั้งและการดำเนินงานของกิจกรรมชุมนุมภาษาไทย

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเรียนการสอนภาษาไทย ภายในประเทศแล้ว พบว่า การปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของครูภาษาไทยโดยตรงนั้น ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการวิจัยไว้เลย แต่การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยก็เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียน โดยวิธีการอยู่แล้ว อันได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เป็นผู้กระทำ และปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง รวมทั้งวิธีสอนแบบต่างๆ ที่ได้ส่งเสริมความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ได้จัดขึ้น ทำให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของวิชาภาษาไทยในหลักสูตรที่ขึ้นแล้วยังเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ฝึกการทำงานร่วมกัน ฝึกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ฝึกความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และ ฝึกความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น

งานวิจัยในต่างประเทศ

อีลเลน จอย สซ์มินก์ (Ellen Joy Schmink 1972: 1499 - A.)
ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจทัศนคติทางด้านการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนที่อยู่นอกเขตเมืองหลวง กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็น นักเรียนเกรด 9 - 12 จำนวน 3 โรงเรียนที่อยู่นอกเมืองหลวง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติและความคิดรวบยอดทางประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในหลักเกณฑ์ทางด้านประชาธิปไตย และ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทัศนคติ และ ความสนใจทางการเมือง ด้านประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ตามเพศ และระดับการศึกษา ส่วนการยอมรับในด้านการบริหารโรงเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับความเต็มใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง

โรเบิร์ต เอส ไฟรด์แมน (Robert S. Friedman 1973: 2717 - A.)
ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็น เด็กนักเรียนที่อยู่ในสวีเดน โดยการทดลองใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่โตกว่า จะมีโอกาสรับรู้และเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่า และดีกว่า

เวลเฟรโด ไมรานดา ไอร์แลนด์ (Welfredo Miranda Irlanda 1973: 538 -A.) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเมืองในเปอร์โตริโก ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ความรู้เพื่อการพัฒนา กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็น นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และ นักศึกษาในวิทยาลัยเปอร์โตริโก จำนวน 2296 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น การให้ความรู้แก่นักเรียน มีเรื่องเกี่ยวกับ ความรู้เรื่องพรรคการเมือง ความสนใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง สื่อมวลชนทางการเมือง และมโนทัศน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง

คาโรล เกท เวบสเตอร์ (Carol Gate Webster 1973: 6410 -A.)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเมืองในอินเดีย กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นนักเรียน
 เกรด 9 และ เกรด 11 จำนวน 1160 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
 ในกรุงเคลลี และ นิวเคลลี จำนวน 20 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถาม
 ที่เป็นภาษาฮินดูและภาษาอังกฤษ โดยสอบถามเกี่ยวกับ ความสามารถและประสิทธิภาพ
 ทาง การเมือง ความรู้ทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาหน้าที่
 พลเมืองมา 2 ปี กับ นักเรียนที่ไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีทัศนคติทางการเมืองไม่
 แตกต่างกัน แต่ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เรื่องของประเภทของโรงเรียน สถานภาพทาง
 เศรษฐกิจและสังคม ภูมิสำเนาของบิดา มารดา และสิ่งแวดล้อม มีผลต่อทัศนคติทาง
 การเมืองของนักเรียน มากกว่า การได้รับการอบรมวิชาหน้าที่พลเมือง และ นักเรียน
 หญิง มีความสนใจและต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักเรียนชาย นอกจากนี้
 นักเรียนกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ต่ำสุด มีความสามารถทางก้านการ
 เมืองอยู่ในระดับสูงที่สุด

เวย์น กอดเฟร แซนสเต็ด (Wayne Godfrey Sanstead 1975:814-A.)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติของนักเรียนในโรงเรียนระดับสูงของรัฐนอร์ท
 โครตา กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนระดับ 12 จำนวน 1750 คน ในรัฐนอร์ท
 โครตา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า
 นักเรียนมีทัศนคติในทางประชดประชันและมีความขัดแย้งกับการเมืองของโลก และ
 แสดงความไม่พอใจเกี่ยวกับวิธีสอน และหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง
 ส่วน พื้นฐานค่านิยมคุณภาพของบิดามารดา ความเข้าใจทางการเมือง เพศของนักเรียน
 และกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียน ไม่สัมพันธ์กับ การรับรู้และการตอบสนองของ
 นักเรียน

คอตต์ เจอโรม ไวท์ (Cotte Terome White 1976: 2036 - A.)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้เรื่องค่านิยมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของ
 นักเรียนในโรงเรียนระดับสูง กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนปลายในรัฐฟลอริดา จำนวน 387 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความ

เชื่อ ของ เอลเลน (Allen Scale of Belief) และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยรุ่นของอเมริกา มีค่านิยมแบบอนุรักษสังคมแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่วิวแปรอิสระต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และการสอนในวิชาสังคมศึกษานั้น มีผลต่อความเชื่อต่อค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตย

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย การเรียนรู้เรื่องค่านิยมทางการเมือง รวมทั้งทัศนคติและการมีส่วนร่วมค่านิยมประชาธิปไตยนั้น จะต้องปลูกฝังแก่ผู้ซึ่งอยู่ในวัยเรียน เพราะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างทัศนคติที่ดี อันจะมีผลต่อการปฏิบัติตนเป็นนักประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย